

Питання 24. Розвиток Київського університету у період дії ліберального статуту(1864-1884pp).

Розпочинаючи з 1861 р. в російському суспільстві відбувається обговорення "Проекту загального статуту Імператорських російських університетів". Більшість учасників дискусії критикували загальну концепцію, спрямовану на обмеження автономії університетів, дріб'язкову їх опіку чиновниками влади. Так, колишній попечитель Київського навчального округу М. І. Пирогов, враховуючи свій досвід роботи, заперечував доцільність попечителів втручатися у справи університету, який підлягає тільки колегіальним рішенням Ради і правлінню університету. 18 червня 1863 р. в університеті запроваджується затверджений імператором Олександром II новий загальний статут. Розширюється внутрішня автономія університету, влада попечителя й міністра освіти дещо обмежується, посади ректора, деканів, професорів знову стали виборними з наступним затвердженням попечителем і міністром. Рада університету і правління факультетів отримали широкі права з питань навчально-методичних і наукових та господарсько-фінансових питань, збільшується кількість кафедр в університеті, розширюється штатний розпис з 58 до 89 професорів і доцентів. Статут створив сприятливі умови для науково-педагогічної діяльності в університеті.

У 1861—1919 щомісяця видавалися «Университетские Известия», працювало 10 наукових товариств: дослідників природи, фіз.-математичне, фіз.-хімічне, хірургічне, історичне Нестора-літописця, юридичне... В 1883 було засновано університетську медичну клініку (тепер — бульвар Шевченка № 17). 1880 в університеті було проведено випробування першої у світі системи одночасного телеграфування і телефонування по одному й тому ж дроту (винахідник Г. Г. Ігнат'єв).

23 серпня 1884 р. імператор Олександр III схвалив новий університетський статут, який позбавляв університети автономії і ставив під дріб'язкову опіку попечителя й чиновників міністерства народної освіти. Цей статут відомий дослідник університетського життя Галина Ісидорівна Щетиніна розглядає як першу контрреформу уряду нового царя. Аналізуючи статут, авторка монографії наголошує, що він просякнутий "верноподданническими" ідеями, що свідчить про невідповідність висновків деяких дослідників, зокрема і М. М. Покровського, що цей статут — це повернення до дореформених порядків в університетах. Він знищував залишки автономії університетів, вчені ради і керівники факультетів були обмежені у своїй діяльності: не могли навіть перенести лекції з однієї години на іншу, зросла роль попечителя, він отримав право скликати раду й правління, бути присутнім на їх засіданні, призначити декана, спостерігати за викладанням лекцій приват-доцентами, відкриття нових кафедр було можливим тільки за схвалення міністерства тощо. На історико-філологічному факультеті при наявності 12 ординарних і 5 екстраординарних професорів могли існувати 11 кафедр*.

Крім статутів університетське начальство користувалися різними інструкціями підготвленим в Міністерстві народної освіти. Так, у 1835 р. міністр освіти схвалив "Інструкцію інспектору студентів Імператорського Університету св. Володимира". В ній розписувався порядок нагляду за студентами у галузі моральній, навчальній, поліцейській і господарській. Виконання вимог морального виховання передбачало навернення студентів до слова Божого, таїнствам і виконання священних обрядів; слідкувати, щоб студенти ні під яким то не було бажанням не створювали "таємних товариств і сходок"; присікати всілякі можливі моральні збочення і розпусту між студентам, знати до дрібниць характер й поведки кожного студента.

Науково-викладацьке життя професорів Університету св. Володимира у 80-х роках ХІХ ст. – почтаку ХХ ст. чітко регламентувалася систематичними "Оглядами викладання" за кожний навчальний рік, а інколи за півріччя.